

**UNIVERSITETET
I OSLO**

*Skolelaboratoriet
Gruppen for fysikkdidaktikk
Fysisk institutt*

*Boks 1048 Blindern
N-0316 Oslo*

Telefon: 22 85 64 43 / 22 85 78 86

Telefaks: 22 85 64 22

e-mail: skolelab@fys.uio.no

Lydfart i stål

*Carl Angell
Øyvind Guldahl
Ellen. K. Henriksen*

Utstyr

Datalogger (Science Workshop eller tilsvarende)
Spenningsføler
Jern- eller stålstang, minst ca 1m lang
Liten stavmagnet
Strømspole, 1200 vindinger (600 går også)
Hammer

NB! Dette forsøket krever en nokså ny (kraftig) PC.

Hensikt

Hensikten med dette forsøket er å benytte seg av muligheten for rask logging til å finne lydfarten i jern.

Teori

Jernstanga vil alltid være litt magnetisk. Den lille bevegelsen av jernet i en lydimpuls som går fram og tilbake langs stanga og reflekteres i hver ende, vil kunne indusere en spenning i en spole som ligger rundt den ene enden av stanga.

Effekten kan forsterkes ved å legge stavmagneten på stanga like ved spolen.

Tabellverdien for lydfart i stål er omkring 5000 m/s.

Framgangsmåte

Legg jernstangas ene ende inni spolen og kople spenningsføleren til spolen.
Kople sammen det øvrige utstyret og start DataStudio.

Oppsett av DataStudio og logging (Science Workshop)

Kople loggeren til datamaskinen og start DataStudio.

Knapper som skal trykkes på/ klikkes på. Dobbelklikk hvis kursiv	Forklaringer
Sett opp et eksperiment	Start et nytt eksperiment
Oppsett Velg datalogger Legge til sensor eller instrument <i>Spenningsensor</i>	Dersom bildet av loggeren ikke kommer fram i Oppsett, klikk på "Velg datalogger" og kryss av for riktig loggertype. Finn spenningsføleren i lista over sensorer og dobbelklikk på den. Klikk deretter på ikonet som kommer fram i Oppsett-vinduet. Velg målefrekvens = 20 000 Hz og følsomhet = Middels(10x)
Dra Spenning til Graf	Ta tak i "Spenning" i datavinduet øverst til venstre med musa, dra markøren ned til "Graf" i vinduslista nederst til venstre og slipp den der. Da kommer det opp et graf-vindu der spenningsgrafene blir tegnet inn.
Start	Slå på stangas ene endeflate med hammeren og start loggingen <i>straks etter</i> ("samtidig") med startknappen i øverste knappelinje. Vent med å klikke på stoppknappen til grafen er ferdigtegnet.
Stopp	Loggingen startes og stoppes med samme knapp.
	Klikk på knappen helt øverst til venstre i graf-vinduet. Bruk deretter zoom-knappene til å forstørre grafen slik at toppene som skyldes lydimpulsen kommer tydelig fram.
	Klikk på den lille trekanten på knappen "Innstillinger" helt til høyre i knappelinja i graf-vinduet. Fjern avmerkingen på "Datasymboler" og "Datapunkter". Dette gir en reinere graf uten kluss.

Oppgave

Finn tidsavstanden mellom toppene så nøyaktig som mulig og beregn lydfarten i jernstanga.